

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי שלום בר אברהם צנעאני זלה"ה
רבה של סוריה - ר"ט מרחשון תשכ"ט
רבי שלמה בר יוסף טבוב זלה"ה
אב"ד גבל צבר מח"ס חכמת שלמה - כ"ב מרחשון תרע"ט
רבי חיים בר משה חגיבי זלה"ה
אב"ד רבוע שבכולאן - כ"ב מרחשון תשי"א
רבי מרדכי בר יהודה שרעבי זלה"ה
ראש ישיבת הור שולס - כ"ב מרחשון תשמ"ג
רבי אברהם בר אהרן שוכר זלה"ה
רבי חיים בר יוסף - כ"ב מרחשון תשמ"א
רבי עונאי בר יוחאי בריהו זלה"ה
מחכמי צנעא - כ"א מרחשון תר"ח
רבי סליפאן בר יוחאי קראווי זלה"ה
מדייני ראב"ה מח"ס שושני הגנים - כ"א מרחשון תשמ"ג
רבי דוד בר יוסף כובאני זלה"ה
צדיק ובעל מופת - כ"א מרחשון תשנ"ג
רבי יוחאי בר נתנאל אלשיך זלה"ה
ראש ישיבת בית אלשיך - כ"א מרחשון תשנ"ז
רבי יוסף בר שלום בריהו זלה"ה
חכם באשי צנעא - כ"ב מרחשון תרע"א
רבי חיים בר אברהם אבולפוי זלה"ה
מרבני רחבה - כ"ו מרחשון תש"ה
רבי אהרן בר יעקב מצרפי זלה"ה
אב"ד בחמה בעראן - כ"ו מרחשון תשל"א

לק"י • פרשת וירא ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון כ"ח
הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, זכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבולחט"א הרב צבי בלאט ולזכות הגאון הרב חיים מייזון ב"ר שלמה נהרי שליט"א ומרת נעה ב"ר אבנר תחי' לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל • אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה •

כתר של"א"ש

ויהי אתר הדברים האלה והאחים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני (כ"ב, א) איתא במדרש הביאור, אתר הדברים האלה, אתר כל נסיונות שנתנסה, ושם הולך ומונה כל העשרה נסיונות. ויעוין במנחת יהודה למהר"י גזפאן זלה"ה (שם ב') שביאר עוצם הנסיון האחרון שהיה גדול מכולן וכנסיון הראשון שאמר לו הקב"ה לך לך מארצך מבלי שידע לאן הוא הולך ולא התעכב שעה אחת, ע"ש. ויש להתבונן וכל כך למה, מהו ענין הנסיונות הקשים האלו, וכי בחינה צריך הקב"ה, הלא הכל גלוי לפניו.

ובבראשית רבה (פניה, א) דרשו חז"ל על הפסוק נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קשט סלה (תהלים ס, ו), נסיון אחר נסיון וגדולין אחר גדולין, בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של-ספינה. וביאר בעץ יוסף שם בשם נזר הקודש, כי לדעת המדרש ענין הנסיון הוא גם כבחינה וגם כגדולה לרוממם. ואחר כך שואל המדרש, וכל כך למה, מדוע מרבה הקב"ה לנסות את יראיו, ועל זה משיב, מפני קשט סלה, בשביל שתתקשט מדת הדין בעולם (שתתאמת. תרגום אמת קשוט. עץ יוסף), שאם יאמר לך אדם למי שהוא רוצה הוא מעשיר, למי שהוא רוצה והוא עני ולמי שהוא רוצה הוא עושה מלך וכי יכול את להשיבו ולומר לו, יכול את לעשות כמו שעשה אברהם אבינו וכי הרי נתת ליראיך נס להתנוסס. הרי שכאשר רוצה השי"ת לגדל את יראיו, חפץ הוא לעשות זאת בצורה שידעו העולם כי בצדק באה להן הגדולה, לכן הוא מביאם בכור הבחינה שתתגלה צדקתם.

וכתב על זה כמה"ר כסאר זלה"ה זלפיכך, האדם המשכיל יקבל נסיונות ה' באהבה ובחבה, וידע שבהן יבחן בעיני אהים ואדם. כאן לימדנו רבינו עצה טובה, כי בידעת מטרות הנסיון ומעלתו, ייקל בעיני האדם לקבלו באהבה ובחיבה, כאדם הנגש לבחינה שעל אף טרחת הלימוד והשינון וקשי השאלות, אינו מתלונן ומצטער, בידוע כי כשיעמוד בכור המבחן תגדל מעלתו. ואדרבה מדעתו נגש להבחן בשמחה גדולה. שבת שלום.

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומיסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ
ברכת סלט פירות

א[מהי ברכת סלט פירות, שרוב החתיכות בו ברכתם בורא פרי העץ, כגון תפוזים ותפוחים, ומיעוטם בורא פרי האדמה, כגון בננות. והנה מרן השו"ע (סימן ר"ח סעיף ז) פסק לעניין אורז המעורב בתבשיל אחר, שהולכים בתערובת אחר הרוב ויש לברך כברכת התבשיל. ונחלקו הפוסקים, האם גם כאן הולכים אחר הרוב, ויש לברך רק בורא פרי העץ (מג"א סימן ר"ב ס"ק א), או מכיון שחתיכות הבננה ניכרות, יש להפריד את הבננה ולברך עליה בורא פרי האדמה ושאני אורז בתבשיל שנתבשל ונתמעך ואינו ניכר כ"כ (חיי אדם כלל נ"א סעיף י"ג, כף החיים סימן ר"ד ס"ק ס). והרועה לחוש למחלוקת הנ"ל, לא יועיל להפריד את הבננות ולברך עליהם, דמכיון שיש סוברים שהם טפלים לרוב, אין לברך עליהם בפני עצמם (כן משמע בב"ה"ל שם ד"ה אס, וזאת הברכה עמוד 93 בהערה שם). ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"א סימן מ' סעיף ה'), דמעיקר הדין הולכים בזה אחר הרוב ויש לברך על תערובת זו בורא פרי העץ בלבד, אך הוסיף לומר לי בע"פ שראוי להחמיר ולברך בורא פרי האדמה על דבר אחר או למעך את הבננות שלא יהיו ניכרות בתערובת.

ברכת שהחיינו על פרי האבוקדו כשיש עמו עיקר והוא טפל

ב[פרי האבוקדו, אצל רוב בנ"א אינו נאכל בפני עצמו אלא עם פת או בתוך סלט. והנה קי"ל (ברכות מד.) כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופותר את הטפילה. ונחלקו הפוסקים האם יש חיוב לברך על הטפילה אלא שהעיקר פוטר בברכתו (חזו"א או"ח סימן כ"ז אות ט), או שאין חיוב כלל לברך על הטפילה כי נכלל הוא בעיקר (שו"ת ארץ צבי ח"א סימן ק"ז). ונפקא מינה לענין ברכת שהחיינו, דלדעה הראשונה, שהאבוקדו חייב בברכה, אלא שהעיקר פוטר בברכתו, זהו לענין ברכת האכילה, אך ברכת שהחיינו על האבוקדו נותרה. ולדעה השניה אין האבוקדו נחשב כלל כדי לברך עליו שהחיינו. ולמעשה אף שיש סוברים שאין לברך שהחיינו על אבוקדו כשאוכלו טפל (שו"ת רבבות אפרים ח"ה סימן קמ"א, שו"ת שבת הקהתי ח"ג סימן ע"ז והגר"מ שטנבוך שליט"א הובאה דעתו בספר וזאת הברכה עמוד 165), מ"מ דעת רוב הפוסקים לברך (חזו"ע ברכות עמוד תמ"ב, הגר"ש ואזנר, קובץ מבית לוי גליון ד' עמוד י"ט, שו"ת אבני ישפה ח"א סימן מ"ח בשם הגר"ש אלישיב) וכן דעת מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (ברכת השיר והשבח עמוד ר"ט). ומרן הגר"י רצאבי שליט"א הוסיף לי בזה, דלדידן שעיקר ברכת שהחיינו היא על הראייה למי שנהנה בראיית הפרי (מהרי"ץ פ"ע ח"ב סימן ק"ח), א"כ, הברכה היא על מה שהחיה אותו השי"ת לראות את הפרי בחידושו, ולכן אף אם נימא דנחשב כטפל ואין לו חשיבות כלל לענין ברכת האכילה, בדרך שהחיינו.

אמירת קדושת ובא לציון ע"י אבל בחול ובמנחת שבת

ג[מנהגנו שהאבל על אביו ואמו אומר במשך השנה ובא לציון בתפילת שחרית, ומקורו מהרמ"א (יו"ד סימן שע"ז סעיף ד.). והטעם לזה (שו"ת בית שערים או"ח סימן מ"ב) לפי מה שכתב האבודרהם (עמוד קכ"ב) שחכמים תקנו לומר סדר קדושה בשביל המאחרים שלא יפסידו שמיעת הקדושה. ותקנו להם כמו תפילה קטנה, בתחילה אשרי ואח"כ קדושה, ומנין האזכרות שיש ב'ובא לציון' הוא י"ח כנגד תפילת שמונה עשרה ו[לכן נהגו אצל האשכנזים כשיש שני אבלים והשני עומד ש"ץ בקדושה דסדרא, שהוא אומר ג"כ קדיש תתקבל. ולטעם זה ה"ה שיש לאבל לומר גם במנחת שבת ובא לציון, שהרי סדר זה שייך לשחרית, ומפני טורח ציבור הניחוהו למנחה (מהרי"ץ ע"ח ח"א דף קמ"ד ע"ב עיי"ש). אמנם לפי מש"כ האבודרהם (שם), שבשבת לא תקנו חכמים קדושה דסדרא כיון שאז אין שייך מאחרים, ולדבריו מה שאומרים במנחה ובא לציון הוא מפני הדרשה שרגילים היו לסיים בפסוקי גאולה וקדושה ולא מפני שהיא תפילה קטנה, א"כ אין טעם שיאמרנו האבל. ובזה יש קצת יישוב לאלו שלא נהגו אצלנו שהאבל אומר ובא לציון במנחת שבת. ולמעשה דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"א סימן כ"ה סעיף ח') שהאבל יאמר גם במנחת שבת ובא לציון, ואין לחלק. וכן נהג הרש"ץ לתת לאבל לומר ובא לציון במנחה, וכך נוהגים בב"ה"כ שלו (מידידי נכדו הרב נתנאל גרופי שליט"א).

בקור חולים במשנת רבותינו

וירא אליו ה' באלוני מברא והוא ישב פתחו האהל כוזם

היום (י"ז, א)

מקור החיוב לבקר חולים

[א] בסוטה (יד, א) דרש רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב אחרי ה"א תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכינה והלא כבר נאמר כי ה"א אש אוכלה הוא. אלא הלך אחר מידותיו של הקב"ה, ובכללם דרש מה הוא מבקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני מברא, אף אתה בקר חולים. וחלוי הוא כדרש רבי חמא ברבי חנינא בב"מ (פ, ב) אותו היום, יום שלישי שלמילה שלאברהם היה, ובא הקב"ה לשאול באברהם. ויש להבין מהיכן דרש רחב"ח שבא לבקר מחמת מילתו וחלוי.

ויתירא מזו יש להקשות דהנה דרשו חז"ל בב"ר (פמ"ח, ב) ומבשרי אחוזה א"ה, אלולי שעשיתי כן מהיכן היה הקב"ה נגלה עלי. ובמדה"ג נוסף אלא כיון שמלתי נגלית עלי שכינה, דכתיב בעצם היום הזה נמול אברהם וסמך ליה וירא אליו ה'. וכ"כ הרמב"ן שנגלה עליו ה' לכבודו על מצות המילה, וכמו שאחז"ל בב"ר (שם, ד') אמר הקב"ה, מזבח אדמה תעשה לי וכו' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך. ומה אם זה שבנה מזבח לשמי הריני נגלה עליו ומברכו, אברהם שמל עצמו לשמי על אחת כמה וכמה. וא"כ אם הוא גמול המצוה, איך נלמד ממנו אנחנו הרוצים לידבק במידותיו, לבקר סתם חולים.

[ב] וידוע מה שנחלקו רבותינו במראה שהיה כאן לאברהם, דעת הרמב"ן בביאורו כאן, שנגלה אליו ה' ממש, ומלבד זאת שלח אליו ג' מלאכים, מיכאל לבשר את שרה, רפאל לרפא את אברהם וגבריאל להפוך את סדום (כמבואר בב"מ פ, ב). וכן דרשו בבראשית רבה (פמ"ח ט') על כפל הלשון וישא עיניו וירא וכו' וירא וירץ לקראתם. וירא בשכינה וירא במלאכים. ובהדיא איתא במדרש הגדול וירא אליו, נגלה עליו במראה הנבואה. וכ"ה בפרקי דר"א (פרק כ"ט) א"ל הקב"ה למלאכי השרת בואו ונבקר את החולה, הרי שהלך עימם [ויתירה מזו איתא במדרש החפץ לרבינו זכריה הרופא זל"ה] עד שהן הולכין, קדמן הקב"ה שנאמר וירא אליו ה' באלוני מברא. ורק אח"כ נאמר וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים. וכ"ה במדרש תנחומא כי תשא ט"ו, ע"ש שמכאן ראינו ענותנותו של הקב"ה. ואף זכה לגילוי שכינה מיוחד, כמו שמצינו במדרש הגדול אמר להן הקב"ה למלאכי השרת בואו וראו כוחה שלמילה, שעד שלא מל אברהם כשהיה מדבר עמו היה נופל על פניו (כדלעיל י"ז, ג) ועכשיו שמל נגלה עליו והוא יושב. וענין במרפא לשון לקמן עה"פ אם מצאתי חן בעיניך שתרגם אונקלוס בעיניך ולא קדמך כמו בשאר מקומות, לפי שכאן זכה אברהם לגילוי השי"ת במראה הנבואה והיה זה כמו שהוא אצל בשר ודם פנים בפנים, ואין זו הגשמה חלילה, כי זהו מדרג הנס של הנבואה שבאה ע"י התלבשות, כמו שראה שמעון הצדיק בבית קודש הקדשים דמות זקן לובש לבנים (יומא לט, ב ומנחת קט, ב), וכן רבי ישמעאל כהן גדול בברכות (ו, א) עכת"ד.

אך דעת הרמב"ם במורה (ב, מ"ב) שלא נגלה אליו ה' אלא במראה הנבואה ראה את אותם ג' המלאכים. וכ"מ מפירוש הרשב"ם כאן. ולדבריו י"ל דדייק רחב"ח שמצוה לבקר את החולה, מדשלח מלאך לרפאותו, ואף שמצות ביקור חולים אין ענינה רק אם יכול לרפאותו, מ"מ כל המבקר את החולה, הלא נוטל אחד משישים שבחלוי כדאמר רבא בנדרים לט, ב] אך לדברי הרמב"ן שגילוי כבוד ה' הוא ענין אחר משליחות המלאכים, יקשה איך יליף רחב"ח מצות ביקור חולים וכאמור.

[ג] והנה תמה בעל מרפא לשון מדוע נראה אליו ה' ולא מצינו שום דיבור שדיבר איתו באותו הזמן. ע"ש מה שביאר. וכתב החזקוני דמהכי דייק רבי חמא שבא לבקר בחלוי, דהא לא כתיב בתריה אמירה או דיבור [וכתב מהרש"א בב"מ פ, ב בח"א, כי אף שדבר ה' היה אל אברהם וכמו שהוכיח הרא"ם ע"ש, מ"מ מדלא נזכר במראה זה שום דיבור ש"מ שלא היה המראה על דעת הדיבור אלא לבקר בחלוי]. וכ"כ מהר"ל בגור אריה. ומצאתי כע"ז ברמב"ן שכתב, וזו כונתם שאמרו לבקר את החולה, שלא היה לדיבור אלא לכבוד לו. וליישב דברי חז"ל דלעיל צ"ל דהלא היה זה ביום השלישי למילתו, שהוא יום בו גבר עליו חולי המילה, שהרי לכך הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא יטריחוהו העוברים ושבים בהכנסת אורחים (כדאי בב"מ שם. ובמדה"ג איתא דנקב הקב"ה חור אחד מגהנם כדי לנסותו ולהוסיף על צערו. וכ"ה בפדר"א שם. ועכ"פ גם מזה מוכח שהיה זה ביום שלישי למילתו שאז מכביד עליו החולי ביותר). וא"כ ה"ק, אם נגלה אליו ה' רק לכבוד מצות המילה, מדוע נגלה אליו דווקא ביום שלישי למילתו, אלא מכאן למדו חז"ל שנגלה עליו לבקר בחלוי.

וכן מדוקדק בלשון מדה"ג שכתב תאנא אותו היום יום שלישי למילה היה והיה מצטער יותר מדאי, שכל החליים מכבידין ביום השלישי דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. אמר הקב"ה למלאכי השרת בואו ונבקר את אברהם, מיכן שגדול ביקור חולים לפני הקב"ה. ע"ש. הרי דלא דייק מעצם מה שנגלה אליו ה', אלא ממה שנגלה עליו דוקא ביום השלישי.

בקור חולים בשבת

[ד] והנה אותו היום שבא השי"ת לבקר פסח היה (כדאי בב"ר פמ"ח יב, ובפסיקתא רבתי פ"ו) ובענין יוסף (שם) דקדק שהיה זה בט"ו בניסן. ומכאן סמך למנהגנו שמבקרים את החולה בשבת, וכמו שהביא מהרי"ץ (ע"ח קמג, א) בשם זקינו מהרי"ץ (פרי צדיק דף ל"ב) כי אם יש חולים בעיר, ילך לבקרים אחר התפילה קודם שילך לביתו. ובשם סדר היום (סדר תפלת מוסף בשבת ויר"ט) הביא כי נהגו בזה יותר מבחול, מפני שאינו עסוק בשום מלאכה והוא פנוי, ועוד שהוא מכובד היום במלבושים נקיים והוא ראוי להתכבד, והלה יש לו נחת רוח עמו. וכן הביא שכתב בספר שושן סודות (סוד שבת בחלק הכ"ב) ע"פ הסוד. וכן כתב מהר"א ערוסי ביורה חטאים (פ"ג) משלימין התפילה וכו' ואם יש חולה בעיר תכף יוצאים לבקרו, וכך אומרים בבואם כולם פה אחד, שבת שלום, רפואה קרובה לבוא, זכות השבת תגן בעדך, השם ב"ה ירפא חליך ונפטרין לבתיהם לשלום. [בנוסח הברכה שאומרים ע"י שע"ה יו"ד סי' קע"ה סעיף ד' ובעיני יצחק שם]. וגם ברכה זו היא מכלל ביקור חולים כמ"ש מהרי"ץ (ע"ח ח"ב מה, ב) בפירושו האזהרות, והחולים תשיחם. תתפלל עליהם, מן לשוח בשדה.

אכן אינה ראייה גמורה דהא מדינא קיי"ל כבית הלל שמבקרים חולים בשבת (שבת יב, א. וברמב"ם פכ"ד משבת ה"ה ובטושו"ע או"ח סי' רפ"ז) וכתב במג"א (שם) דהא אמר רבי חנינא (שבת שם, ב) בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת, מפני שמצטער. ודלא כאותן שכל ימות השבוע אין הולכין, רק בשבת. וממילא כאן שזה היה יום שלישי למילה שהוא עיקר החולי, לא היה שייך לבקר בחול. ולעצם טענת המג"א כבר הביא מהרי"ץ מש"כ סדה"י, ודי בזה כדי ליישב. ויתירה מזו כתב מהרי"ץ (ע"ח ח"ב מא, א) לענין בקור חולים ביו"ט, שזה יהיה באופן שלא ימנע ממנו שמחת הרגל. וכן הביא בשערי"ת (שם) בשם המחזיק ברכה דמי שיש לו פנאי יותר בשבת, הולך לחולה האוהבו שיודע שיש לו נח"ר בזה שבא לבקרו, ולא ימנע עצמו ומצוה קעביד. ומי שהוא רך הלבב ומיצר על יסורי החולה, אין לו לילך בשבת לבקר, דלעונג ניתן ולא לצער.

כתר שם טוב מדרכי רבותינו - כמוהר"ר שלמה ב"ר יוסף טיב זל"ה

רבינו שהיה תלמידו של כמוהר"ר יעיש קורניי זל"ה בעל מחמדי שמים ושימש כראב"ד בעיירה גבל צבר שבשרעב, גדול היה בתורה ומלא ביראת ה' וידיו רב לו בכתובים בפסקי הלכות ותירושים. מעשה היה שבא תלמידו כמוהר"ר חיים סטנאי זל"ה ללמוד תורה מפיו בלילה, וראוהו עומד בחלון ביתו שקוע בשרעפיו עיון בספר שלפניו לאור הלבנה ופניו בוהרים כלהבה, נרתע לאחוריו ונמנע מלהפריעו, עברה שם גויה אחת והחלה מתצתקת מה הוא עושה ברעיוניו, וכי סבור הוא שבמאמרו בורא שחקים, והוסיפה לבזות וללגלג על ה' ועל משיחו, מיד כשהמשיכה בדרכה מעדה ונפלה ולא יכלה לקום או לדבר. ואמר מהר"ש כי אין זו הפעם הראשונה שהיא מלגלגת ואינו משגיח בה, אבל כעת נתמלאה סאתה ונפגעה בה מידת הדין. ורק לאחר תחנונים מרובים מבני משפחתה, פקד על תלמידו מוהר"ח לילך ולומר לה 'צויתים לך' וחזרה לעמוד כבראשונה. ויע"א.